LEV NİKOLAYEVİÇ TOLSTOY

Öyküler

İletişim Yayınları, İletişim Klasikleri, 1. Basım, 2016 (1 baskı)
© 2016 İletişim Yayıncılık A. Ş.

© Önsöz: Liza Knapp, "The Development of Style and Theme in Tolstoy", *The Cambridge Companion to Tolstoy*, Cambridge University Press, 2002.
© Sonsöz: Edward Wasiolek, "Master and Man", *Tolstoy's Major Fiction*, University of Chicago Press, Chicago, 1978.

İletişim Yayınları 2303 • İletişim Klasikleri 95
ISBN-13: 978-975-05-2461-5
© 2018 İletişim Yayıncılık A. Ş. (2. Basım)
1. BASKI 2018, İstanbul

DİZİ YAYIN YÖNETMENİ Murat Belge
YAYINA HAZIRLAYANLAR Güneş Akkor, Barış Özkul, Emrah Serdan
KAPAK Suat Aysu
KAPAK RESMİ Vasiliy Perov, "Son Yolculuk", 1865
UYGULAMA Hüsnü Abbas
DÜZELTİ Ayla Duru Karadağ, Şirin Etik
BASKI Sena Ofset · SERTİFİKA NO. 12064
Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi B Blok 6. Kat No. 4NB 7-9-11
Topkapı 34010 İstanbul Tel: 212.613 38 46
CİLT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 11935
Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak,
Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 10721
Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han 3, Fatih 34122 İstanbul
Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58
e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

LEV NİKOLAYEVİÇ TOLSTOY

Öyküler

RUSÇADAN ÇEVİREN *Mehmet Özgül*

LIZA KNAPP'İN ÖNSÖZÜ VE
EDWARD WASIOLEK'İN SONSÖZÜYLE

iletişim

LEV NİKOLAYEVİÇ TOLSTOY 9 Eylül 1828'de Moskova yakınlarında bulunan Tula'daki Yasnaya Polyana Malikanesi'nde zengin bir ailenin çocuğu olarak dünyaya geldi. İlki yaşında annesini, dokuz yaşında babasını kaybetti ve akrabaları tarafından yetiştirildi. 1844'te Kazan Üniversitesi'ne girdi fakat resmî eğitime duyduğu tepkiyle 1847'de Yasnaya Polyana'ya geri dönerek kendi kendisini yetiştirmeye karar verdi. 1852'de orduya katıldı ve burada boş zamanlarında yazmaya başladı. 1857'ye kadar *Çocukluk, İlkgençlik* ve *Gençlik* adlarında üç ciltlik otobiyografik romanını tamamladı. 1854'te Kırım Savaşı'na katılan Tolstoy, buradaki tecrübelerinden yola çıkarak *Sivastopol*'ü kaleme aldı. 1857'de Fransa, İtalya ve İsviçre'yi kapsayan ilk Avrupa seyahatine çıktı ve eğitim kurumlarıyla ilgili bilgi topladı. Rusya'ya dönüşünde köylü çocuklar için bir okul açtı. 1859'da *Aile Mutluluğu* adlı romanını yazdı. 1860'ta tekrar Avrupa gezisine çıktı ve Almanya, Fransa, İngiltere ve İtalya'da eğitim kurumlarıyla ilgili araştırmasını derinleştirdi. Bu dönemde kendine ait ahlâk felsefesi de biçimlenmeye başlamıştı. 1862'de Sofya Andreyevna Behrs'le evlendi. 1863'te yazmaya başladığı ve başyapıtı olarak kabul edilen *Savaş ve Barış*'ı 1869'da tamamladı. Romanın başarısından cesaretle, 1873 ila 1877 arasında ikinci büyük romanı *Anna Karenina*'yı yazdı. 1880'den itibaren devlete ve kiliseye ağır eleştiriler yönelteceği kitaplar yazmaya başladı ve Tolstoyculuk düşüncesinin yapıtaşlarını oluşturdu. 1886'da *İvan İlyiç'in Ölümü*'nü, 1889'da *Kroyçer Sonat*'ı yayımladı. 1895'te "Efendi ile Uşağı"nı yazdı. Aynı yıl Kilise'ye ağır eleştiriler yönelttiği son büyük romanı *Diriliş*'i yazmaya başladı; 1899'da yayımlanan roman, Rus Ortodoks Kilisesi'nden afaroz edilmesine sebep oldu. Son romanı *Hacı Murat*'ı 1896'da yazmaya başladı; 1904'te tamamlayacağı eser, ancak ölümünden sonra yayımlanacaktı. Tolstoy 1900'den sonra zamanının çoğunu din, toplum, ahlâk, sanat konularındaki görüşlerini anlatan yazılar yazmaya ayırdı. Bu dönemde, yazar kimliğinin yanı sıra ruhani ve ahlâki bir lider olarak da ün saldı. Hayatı ile fikirleri arasında tutarlılık sağlamak amacıyla, giderek daha sade bir yaşam sürmeye başladı. Önce içkiyi ve tütünü bırakıp köylüler gibi giyinmeye başladı, ardından ölümünden sonra mal varlığını köylülere bırakmaya karar verdi. Mülkiyet konusundaki radikal fikirleri nedeniyle ailesiyle, özellikle de karısıyla arası açıldı. Bu anlaşmazlık, son yıllarını gitgide artan bir psikolojik sıkıntı içinde geçirmesine sebep oldu. 1910 sonbaharında içinde bulunduğu şartlara daha fazla dayanamayarak küçük kızını ve doktorunu yanına alıp evi terk etti ve bir süre sonra, 20 Kasım'da Astapovo'da zatürreden öldü. Cenazesi iki gün sonra, binlerce kişinin katıldığı bir törenle Yasnaya Polyana'da defnedildi.

İÇİNDEKİLER

ÖYKÜLERE DAİR GÖRSELLER *7*

KRONOLOJİ *15*

ÖNSÖZ
TOLSTOY'DA, ÜSLUP VE TEMANIN GELİŞİMİ / LIZA KNAPP *33*

Öyküler

İki Süvari Subayı *51*

Tipi *117*

Albert *151*

Üç Ölüm *181*

Polikuşka *199*

Efendi ile Uşağı *265*

Çilekler *317*

Korney Vasilyev *331*

SONSÖZ
EFENDİ İLE UŞAĞI / EDWARD WASIOLEK *351*

- "Efendi ile Uşağı" öyküsünün 1906 tarihli baskısının kapağı.
- "Korney Vasilyev" öyküsünün 1906 tarihli baskısının kapağı.

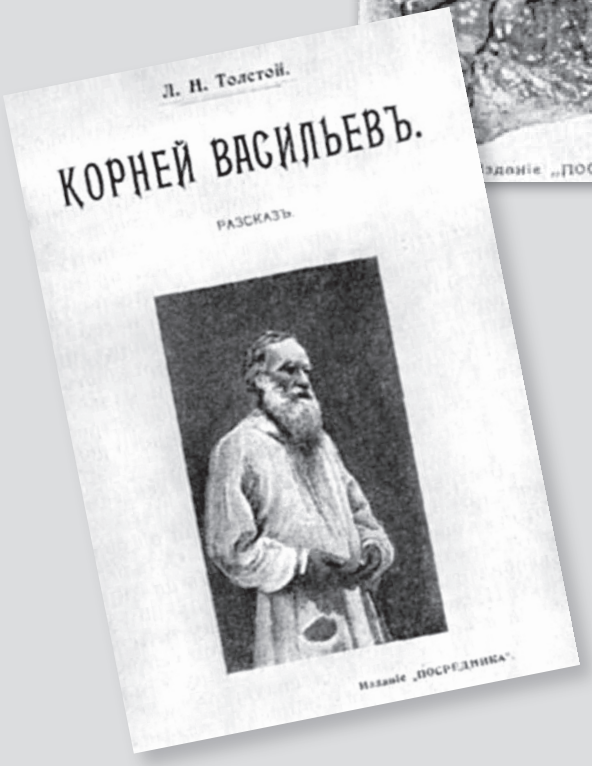

- M. Şeglov'un Tolstoy'un öyküleri için yaptığı çizim.
- Zahar Piçugin'in Tosltoy'un öyküleri için yaptığı çizim.

İki Süvari Subayı

Два Гусара

1800'lü yılların başları... Henüz ne şose vardı o dönemde, ne de demiryolu. Evlerde gaz ya da istearin lambaları, yaylı alçak divanlar, cilasız mobilyalar kullanılmaz; daha doğrusu böyle şeyler bilinmezdi. Monokl takan, düş kırıklığına uğramış gençler, özgür düşünceli filozof kadınlara, çağımızda bayağı bollaşmış bulunan kamelyalı kadınlara[1] pek rastlanmazdı o zamanlar. İnsanlar basit at arabalarıyla ya da yaylı faytonlarla Moskova'dan Petersburg'a giderlerken, yanlarına evde pişirilmiş mutfak dolusu yemekler alırlar; yazın tozlu, kışın diz boyu çamurlu, batak yollarda sekiz gün sekiz gece süren yolculukları sırasında yol boyunca satın aldıkları kadınbudu köftelerini, Volday çörek ve simitlerini büyük bir iştahla yerlerdi. Uzun güz geceleri yirmi, otuz kişilik aile toplantılarında salonları aydınlatmak için içyağından yapılmış mumlar yakılır; balolarda ise uzun kollu şamdanlara ispermeçet ve balmumu konulurdu. Salonlarda eşyaların simetrik yerleştirilmesine özen gösterilirdi. O zamanlar babalarımız yalnızca yüzlerinde kırışıkların, saçlarında akların bulunmamasından dolayı değil; kadın yüzünden düelloya girmeleri, isteyerek ya da istemeyerek düşürülen men-

1 Aleksandre Dumas'nın *Kamelyalı Kadın* adlı romanının etkisinde, kamelya çiçeğine düşkün, solgun yüzlü, veremli, romantik kadınlar – ç.n.

dilleri salonun ta öbür ucundan fırlayıp yerden kapmalarıyla da genç sayılırlardı. Annelerimiz ise daracık belli, kabarık yenli giysiler giyerler, aile sorunlarını fal açarak çözerler, o günlerde seyrek rastlanan kamelyalı kadınlar gün ışığından kaçarlardı. Mason localarının, Martinistlerin, Tugenbundun'un o saflık çağında; Miloradoviçlerin, Davidovların, Puşkinlerin yaşadığı o yıllardan birinde, il merkezi K.'da toprak ağaları[2] kurulu toplanmıştı; soylular seçimi sona ermek üzereydi.

I

Az önce posta kızağıyla gelerek K. kentinin en iyi otelinin kapısından içeri dalan, hafif süvarilerin fiyakalı şapkası ile kürk giymiş genç bir subay, otelin teşrifatçısıyla konuşuyordu:

"Madem boş odanız yok, ben de salonda beklerim bir süre daha."

Otelin teşrifatçısı subayın karşısında saygıyla eğildi.

"Beyefendi hazretleri, bilseniz, bu yıl soylular kurulu öylesine kalabalık ki!"

Bir yolunu bulup emir erinden, müşterinin Kont Turbin olduğunu öğrenmiş; o nedenle yerlere kadar eğilerek "Beyefendi hazretleri!" diye iltifat etmişti genç subaya. Önüne düşüp onu salona götürürken ikide bir geriye dönüyor, durumu açıklamaya çalışıyordu:

"Efendim, şöyle bir şey de mümkün. Afremov'lu toprak ağasının karısı ile kızları akşama doğru otelden ayrılacaklarını söylemişlerdi. Onların kaldıkları 11 numaralı oda boşalınca orasını size veririz."

Otelin salonunda, rengi bozulup kararmış İmparator Aleksandr'ın resminin altındaki küçük bir masada şampanya içen K. ilinin soylularından birkaç kişi vardı. Bir köşede ise mavi tüylü kürkler giymiş, birkaç taşralı tüccar, kendi aralarında konuşuyorlardı.

---

2 1861'de Çarlık Rusyası'nda toprak yasası çıkmadan önce toprak ağalarının (*pomeşçik*lerin) geniş toprakları ve bunların içindeki köylerde yaşayan toprak köleleri vardı. Toprak ağaları da soylular sınıfından sayılıyorlardı – ç.n.

Kont salondan içeri girerken arkasından hiç ayrılmayan iri boz kurt köpeği Blyuher'i de çağırdı; yakası kırağı bağlamış kürklü kaputunu sırtından atarak bir duble votka ısmarladı.

Oturduğu yer soyluların masasına yakındı. Kont'un mavi atlastan, güzel, şık giyimi adamların dikkatinden kaçmamıştı. Soyluların ona bir kadeh şampanya göndermeleri üzerine Kont adamlarla konuşmaya başladı. İçkisi bitince, tuttu o da hep birlikte içmek üzere bir şişe şampanya getirmelerini söyledi. O sırada, bindiği kızağın sürücüsü içeri girdi. Kont'tan bahşiş istedi.

Kont emir erine seslendi:

"Ver şu adama bahşişini, Saşka!"

Sürücü ile Saşka dışarı çıktılar, biraz sonra sürücü, elinde emir erinin verdiği para, geriye döndü.

"Ne demek oluyor, beyefendi? Kızağı nasıl koşturduğumu gördünüz. Beni habire dürterken yarım ruble vereceğinizi söylüyordunuz, adamınız bir çeyreklik lütfettiler."

"Saşka, çabuk bir ruble daha ver!"

Saşka başını eğip önüne baktı, tok sesiyle:

"Bu ona yeter de artar bile. Zaten bende fazla para kalmadı," dedi.

Kont cüzdanını çıkardı, içindeki iki tane bir rublelik kâğıt paradan birini çıkarıp, elini öpen sürücüye verdi. Adam sevinçle gitti.

"İşte son beş rublemiz de suyunu çekti."

Bıyıklarından, konuşma biçiminden, oturuşundan yedek subaylığını süvari[3] olarak yaptığı gözden kaçmayan bir soylu, masadan seslendi:

"Kont'um, görüyorum da tam bir hüsar gibi davranıyorsunuz. Kentimizde bir süre kalacak mısınız?"

"Doğrusunu isterseniz, kalmayacaktım... Ama biraz para bulmam gerekiyor. Kalmaya niyetlensem bile, şu Allah'ın belası yerde boş oda bile kalmamış..."

3 19. yüzyılda tüm Avrupa devletleri ordularında süvari sınıfı iki ayrı bölümden oluşuyordu: Süvariler ve hafif süvariler. Öykünün kahramanı Kont Turbin'in mensubu bulunduğu hafif süvariler, Macarların çevik atlıları "hüsar"lardan dolayı aynı adı taşırlardı. Hafif süvariler, binicilerin ince yapılı, çevik, atlarının cins olması, hafif silahlar kullanmaları gibi özellikler taşırlardı – ç.n.

Tavırlarından, daha önceki konuşmalarından dolayı Kont Turbin'e kanı ısınan eski süvari subayı atıldı:

"Odanın sözü mü olur? Lütfedin, hemen benim odaya taşının. Şurada 7 numaradayım. Hoş, benimle kalmaya tenezzül ederseniz eğer... Üç dört geceyi birlikte geçirirdik. Gelişiniz tam da soylular başkanının balosuna rastladı. Sizinle tanışmaktan onur duyacaktır."

Eski süvarinin yanındaki, genç ve yakışıklı biri, berikinin sözlerini destekledi:

"Doğru söylüyor, Kont'um. Hemen gitmeniz için bir neden yoksa konuğumuz olunuz. Bu seçimler üç yılda bir yapılır. Kentimizin güzel kızlarını görmek istemez misiniz?"

Kont masadan kalktı, emir erine seslendi:

"Saşka, bana temiz çamaşır getir. Banyo yapacağım... Hazırlığımı yapayım, sonra başkanınızı ziyaret ederim."

Odayı göstermek için gelen garsonla fıs fıs bir şeyler konuştular; garson, "İnsan elinin beceremeyeceği iş yoktur!" diyerek sırıttı.

Kont dışarı çıkarken geriye dönüp seslendi:

"Peki azizim, valizimi odanıza taşıtacağım."

Eski süvari oturduğu yerden kalkarak kapıya doğru seğirtti.

"Buyurunuz, buyurunuz! Şeref verirsiniz! Unutmayın, 7 numara!"

Kont'un ayak sesleri kesilince masaya, arkadaşlarının yanına döndü. Yüzü sevinçten parlıyordu.

"Kesinlikle odur. İnanmazsınız, ta kendisi bu adam!"

"Kimden söz ediyorsunuz?"

"Şu giden subayı söylüyorum, canım. Hani, düellocu hafif süvari Turbin var ya, ta kendisi! Bahse girerim, tanıdı beni. Lebedyan'dayken tam üç hafta içtiğimiz su ayrı gitmedi. Orduya at satın almaya gitmiştik Lebedyan'a. Orada tanıştığımız yosmayı görmeliydiniz! Turbin ile ikimiz canciğer dosttuk."

Yakışıklı genç:

"Aferin adama!" dedi. "Çok beğendim doğrusu. Tavırlarındaki serbestliği, ataklığıyla gözüme girdi. Birbirimize hemencecik ısınıverdik!.. Herhalde yaşı yirmi beş var yoktur."

"Siz öyle göründüğüne bakmayın, yaşı daha fazladır. Ah, onu yakından tanımanızı isterdim. Bayan Migunova'yı kim kaçırdı? O. Sablin'i öldüren o. Matnev'i bacaklarından tutup pencereden aşağıya atan o. Prens Nesterov'un otuz bin rublesini üten o. Bilseniz, ah, o ne bıçkındır! Kumarbaz, düellocu, çapkın! Süvari ruhu var onda, gerçek süvari ruhu! Ama şimdi yalnız ünümüz kaldı, gerçek süvariliğin ne olduğunu anlayan çıkmaz bundan böyle. Ah, o ne güzel günlerdi!"

Eski süvari yanındakilere, başından böyle bir şey geçmediği gibi, geçmesi de olanaksız; Kont'la birlikte yaşadığı bir Lebedyan eğlentisini anlattı. Böyle bir olayı yaşamış olamazdı, çünkü Kont'u daha önce hiç görmemişti ve onun orduya katılmasından iki yıl önce askerlikten ayrılmıştı.[4] İkincisi, eski süvari, hiçbir süvari birliğinde bulunmamış, Belevsk Alayı'nda dört yıl kendi halinde bir subay adayı olarak görev yaptıktan sonra asteğmenliğe yükselir yükselmez ordudan ayrılmıştı. Ama bundan on yıl önce mirasa konduğundan, gerçekten Lebedyan'a gitmiş, orada at toplayan subaylarla tanışıp yedi yüz ruble yemişti. Hafif süvari birliğine yeniden girmek için Lebedyan'da at toplayıcılarla geçirdiği o üç hafta, hayatının en aydınlık, en mutlu dönemi olarak kaldı. Yeniden orduya girme isteği önceleri kafasının içinde bir gerçeklik kazandı, sonra düşsel bir anıya dönüştü. Bu durumda kendisi bile süvarilik geçmişine inanmaya başladı. Dostları onu onuruna düşkün, arkadaş canlısı bir insan olarak sevdikleri için hatırını sayıp yalanını yüzüne vurmadan dinlerlerdi.

"Ya işte... Süvari olmayanlar Kont Turbin'i anlayamaz."

Sandalyeye ata biner gibi oturdu, çenesini ileri uzata uzata konuşmasını sürdürdü:

"Gözünüzün önüne getirin bir kere. Süvari bölüğünün başında gidiyorsunuz. Altınızda at değil, köpük saçan bir kasırga var; siz de onun üstünde fırtına gibisiniz. Resmî geçitten önce bölük komutanı atının üstünde yanınıza yaklaşır, 'Üsteğmenim, göreyim seni! Bölüğü törenle sen geçireceksin!' der. Siz

4 Çarlık Rusyası'ndan soylular istedikleri zaman orduya girme, ordudan ayrılma, sonra yeniden girme hakkına sahiptiler – ç.n.

de, 'Baş üstüne!' diyerek sağa sola koşturur, pala bıyıklı erlere bağırırsınız... Ah, Allah kahretsin, ne günlermiş be o günler!"

Kont saçları ıslak, yanakları al al, banyodan çıkarak doğruca 7 numaralı odaya girdi. İçeride, ağzında piposu, sırtında sabahlığıyla eski süvari oturuyor; ansızın karşısına çıkan ünlü Turbin ile aynı odada kalma mutluluğunu zevkle, bir çeşit korkuyla düşünüyordu. Aklına, "Tutar beni çırılçıplak soyarak, karakolun arkasına götürüp kara oturtursa ya da katrana bularsa ya da..." gibi kötü olasılıklar geliyor; sonra, "Hayır arkadaşız biz, böyle bir hainlik yapmaz!" diye avutuyordu kendini.

Kont içeri girer girmez:

"Blyuher'e yemek ver, Saşka!" diye bağırdı.

Yoldan gelir gelmez hemen bir bardak votka yuvarlama fırsatı bulan emir eri Saşka, çakırkeyif, odaya girdi.

"Dayanamadın, kafayı çektin, değil mi? Ah seni köpoğlusu!.. Blyuher'i doyur, hadi!"

Saşka köpeği okşadı.

"Aç kalsa da gebermez. Şuna bak, ne kadar da semiz!"

"Çok konuşma, defol! Hayvana yiyecek ver, diyorum sana!"

"Köpeğinizin tok olmasından başka bir şey düşünmezsiniz zaten komutanım. Bir kadeh içtik diye beni hemen azarlıyorsunuz."

"Şunun yediği naneye bak! Tokadı yersen görürsün gününü!"

Kont emir erine öyle bir bağırış bağırdı ki, pencere camları sarsıldı; eski süvari bile biraz ürktü.

Ama emir eri kolay uslanacak cinsten değildi.

"'Bizim Saşka bir lokma bir şey yedi mi?' diye sormazsınız. Köpeğiniz insandan değerliyse hadi dövün beni!"

Ama bunu der demez suratına okkalı bir tokat yiyerek yere yuvarlandı, kafası duvara çarptı, eliyle burnunu tuta tuta dışarı fırladı, gidip koridordaki sandığın üstüne devrildi. Bir eliyle kanlı burnunu silerken öbür eliyle de Blyuher'in sırtını kaşıyordu.

"Dişlerimi kırdı, Blyuher'ciğim. Ama yine de o benim Kont'umdur, onun için kendimi ateşe bile atarım. Çünkü o benim komutanımdır. Anlıyor musun, Blyuşka? Yemek ister misin?"